

Vrouwenraad over het **Wetsontwerp houdende wijzigingen aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht** (DOC 55 2141/001, 19 juli 2021)

19 oktober 2021

De regering diende op 19 juli 2021 een wetsontwerp in dat alvast een deel van het gedateerde 19de eeuwse strafrecht wil aanpakken, namelijk het seksueel strafrecht. De seksuele autonomie van het slachtoffer zal daarin centraal staan.

In het toekomstige strafwetboek krijgen de seksuele misdrijven een nieuwe plaats onder 'Misdrijven tegen de persoon', nu nog 'Misdrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid'. Misdrijven 'tegen de persoon' verwijst naar de seksuele integriteit, het zelfbeschikkingsrecht en de goede zeden. Het gaat niet langer om inbreuken op de gezinsvrede maar over het uitgangspunt dat iedereen heeft de vrije wil om toe te stemmen met seksuele handelingen mits die toestemming er daadwerkelijk is. Het begrip toestemming wordt dan ook uitdrukkelijk gedefinieerd.

Andere nieuwigheden zijn in het kader van meer coherentie: een uniforme leeftijd voor seksuele meerderjarigheid (zestien jaar) en de harmonisering van misdrijven zoals aantasting van de seksuele integriteit en verkrachting en een aantal strafmaten en verzwarende omstandigheden.

Incest wordt een afzonderlijk misdrijf. Idem voor exhibitionisme (waaronder ook creepshots vallen), dat onder openbare zedenschennis valt.

Er komt een nieuwe rechtvaardigingsgrond om primaire sexting bij jongeren boven zestien jaar uit de strafrechtelijke sfeer te halen omdat dit deel uitmaakt van hun seksuele ontplooiing.

Het vervaardigen of verspreiden van boodschappen van extreem pornografische of gewelddadige aard wordt strafbaar en komt terecht onder openbare zedenschennis.

Een apart hoofdstuk handelt over prostitutie van meerderjarigen. Pooierschap blijft strafbaar maar bepaalde handelingen worden gedecriminaliseerd.

De Vrouwenraad gaf een toelichting tijdens een hoorzitting van de Commissie Justitie van de Kamer over het wetsontwerp houdende wijzigingen aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht op 19 oktober 2021.

Een overzicht van onze bekommernissen en suggesties

Tijdsgeest - internationale regelgeving

De aanpassingen in het wetsontwerp houden rekening met een veranderende tijdsgeest en maatschappelijke ontwikkelingen sinds het Strafwetboek van 1876. De argumentatie daarvoor is gebaseerd op criminologische literatuur, op uitvoering van internationale regelgeving, rechtspraak en allerlei adviezen, zoals

- Het VN Verdrag Rechten van het kind
- Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Istanbul); Verdrag van de Raad van Europa van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik (Lanzarote)
- Aanbevelingen van het Comité van Ministers van de Raad van Europa - Rec (2002)5 inzake de bescherming van vrouwen tegen geweld
- Verwijzingen naar arresten EHRM
- EU-richtlijn 2011/93/EU
- Cassatiearresten
- Adviezen van de Hoge Raad voor de Justitie, van de Raad van State en van het Adviescomité voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen, Parl.St. Senaat 1995-96, nr. 1-269/2, 4.

De Vrouwenraad had ook graag verwijzingen gezien naar:

Het VN-Vrouwenverdrag (CEDAW) en de relevante algemene aanbevelingen van het CEDAW-comité (bijvoorbeeld: General recommendation No. 35 - sixty-seventh session on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19).

Inzake prostitutie van meerderjarigen:

In het wetsontwerp wordt voornamelijk verwezen naar Belgische rechtspraak, naar literatuur pro decriminalisering en in dat kader naar de wetgeving van Nieuw-Zeeland.¹

Wat niet wordt vermeld zijn Verdragen die België geratificeerd heeft en die de exploitatie van andermans prostitutie verbieden zoals het VN Mensenhandelverdrag 1949 + Slotprotocol 1950, het VN Vrouwenverdrag 1979 art. 6, CEDAW Committee General recommendation No. 38 - seventy-seventh session, on trafficking in women and girls in the context of global migration, het VN-Verdrag Rechten van het Kind, Protocol inzake de voorkoming, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel, tot aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad (Palermo); het [Verdrag van de Raad van Europa over de strijd tegen de mensenhandel](#) en enkele EU Richtlijnen, besluiten en strategieën direct relevant voor de strijd tegen de mensenhandel: zie o.m. [anti-trafficking EU legislaton](#) en het [Kaderbesluit](#) en de [strategie](#) voor de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit, waarvan de overkoepelende prioriteiten en kernacties ook van toepassing zijn op mensenhandel, de [Richtlijn 2011/36/EU](#) van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2011 inzake de

¹ Prostitution Reform Act uit 2003. (Section 16(3): amended, on 1 July 2013, by section 413 of the Criminal Procedure Act 2011 (2011 N° 81). Dit betreft een wet uit Nieuw-Zeeland waar prostitutie met succes gedecriminaliseerd werd.

voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad; [EUR-Lex - 32011L0036, ...](#)

Genderneutraal – gendergerelateerd

Het wetsontwerp focust op de genderneutraliteit inzake de formulering van de strafbaarstellingen. Dit stemt volgens het wetsontwerp overeen met de premisse van “accuraatheid”. Want het té veel willen accentueren van de gelijkheid tussen man en vrouw kan mogelijks in de toekomst ongewild leiden tot een nieuwe ongelijkheid. De tekst verwijst daarvoor naar vaststaande rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), over het feit dat het nieuwe geslacht van transgenders ook juridisch erkend moet worden.

Maar de Vrouwenraad merkt op dat ‘third gender’ uit de Transgenderresolutie Nr. 2048 van de Raad van Europa van 22 april 2015, waarnaar het wetsontwerp verwijst, verkeerd wordt vertaald als geslacht.

Transgender is immers een genderidentiteit, geen biologisch geslacht. De resolutie spreekt dan ook over gender, niet over ‘sex’. Bovendien heeft het EHRM het in latere rechtspraak over genderidentiteit en niet over de ‘third sex’.

We stellen ook voor om de term ‘transgenders’ te vervangen door ‘transgender personen’. Het komt erop neer dat het wetsontwerp zwangerschap, bevalling, moederschap, geslachtsverandering, genderidentiteit en genderexpressie gelijkstelt met geslacht en dat is niet correct.

We stellen vast dat er **geen aandacht is voor een gendergerelateerde benadering van geweld**. Er wordt niet erkend dat vrouwen meer getroffen worden, hetgeen **wel een rode draad** is in het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (**Verdrag van Istanbul**):

In de preambule:

...Erkennende dat geweld tegen vrouwen een blijk is van historisch ongelijke machtsverhoudingen tussen vrouwen en mannen die hebben geleid tot de overheersing en discriminatie van vrouwen door mannen en de volledige ontplooiing van vrouwen in de weg hebben gestaan;

Het structurele karakter van geweld tegen vrouwen erkennende als op gender gebaseerd geweld en voorts erkennende dat geweld tegen vrouwen tot een van de cruciale sociale 4 mechanismen behoort waarmee vrouwen ten opzichte van mannen in een ondergeschikte positie worden gedwongen;...

Art. 2, § 2 ...De partijen dienen bij de uitvoering van de bepalingen van dit Verdrag bijzondere aandacht te schenken aan vrouwen die het slachtoffer zijn van gendergerelateerd geweld.

Art. 3, d Wordt verstaan onder “gendergerelateerd geweld tegen vrouwen” geweld gericht tegen een vrouw omdat ze een vrouw is of geweld dat vrouwen buitenproportioneel treft”

Bovendien formuleert het Comité van de Partijen van het Verdrag van Istanbul voor België een reeks aanbevelingen², waaronder:

² Committee of the Parties, Recommendation on the implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence by Belgium, 18 December 2020; <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/belgium>

- A. Recommends, in light of the considerations indicated in the preamble above, that the Government of Belgium take the following measures identified in GREVIO's Baseline Evaluation Report for immediate action to:
1. ensure that policies and measures taken for the implementation of the Istanbul Convention include a gender perspective and recognise the systemic link between violence against women and a historical organisation of society based on the domination and discrimination of women by men, which still puts women at a disproportionate disadvantage today (paragraph 12).

We verwijzen in dit verband ook naar:

Artikel 17 van de **richtlijn 2012/29/EU** van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ:

“Geweld dat zich richt tegen een persoon wegens het geslacht, de genderidentiteit of de genderexpressie van die persoon of waaronder personen van een bepaald geslacht in onevenredige mate te lijden hebben, wordt aangemerkt als gendergerelateerd geweld. Het kan resulteren in lichamelijke, seksuele, emotionele of psychologische schade, dan wel economisch nadeel voor het slachtoffer. Gendergerelateerd geweld wordt aangemerkt als een vorm van discriminatie en als een schending van de fundamentele vrijheden van het slachtoffer, en omvat geweld in hechte relaties, seksueel geweld (onder meer verkrachting, aanranding en seksuele intimidatie), mensenhandel en slavernij, en verschillende vormen van schadelijke praktijken zoals gedwongen huwelijken, genitale verminking bij vrouwen en zogenaamde „eengerelateerde misdrijven”. Vrouwelijke slachtoffers van gendergerelateerd geweld, en hun kinderen, hebben vaak behoefte aan bijzondere ondersteuning en bescherming, in verband met het hoge risico van secundaire en herhaalde victimisatie, van intimidatie en van vergelding in verband met dergelijk geweld.”

De Vrouwenraad voegt hieraan toe dat ook transgender, queer, intersekse,... - personen meer geweld meemaken dan cisgendermannen.³

De geïntegreerde impactanalyse, opgenomen in het wetsontwerp stelt bij:

2) Gelijke kansen en sociale cohesie: dat het voorontwerp van wet een positieve impact heeft op de gelijkheid van vrouwen en mannen. Maar hier volgt geen verdere uitleg!

3) Gelijkheid van vrouwen en mannen: over de impact van de naar geslacht uitgesplitste samenstelling dat het percentage mannen en vrouwen dat door het voorontwerp wordt geviseerd niet bekend is en dat het voorontwerp alle personen viseert die strafbaar zijn op basis van de voorgestelde bepalingen.

Op de vraag “Identificeer de eventuele verschillen in de respectieve situatie van vrouwen en mannen binnen de materie waarop het ontwerp van regelgeving betrekking heeft” luidt het antwoord: “er is geen verschil.”

Wij nemen geen genoegen met deze “analyse.”

³ Persbericht UGent, Twee derde van de Belgische bevolking maakt seksueel geweld mee, geraadpleegd op <https://www.ugent.be/nl/actueel/persbericht-onderzoek-seksueel-geweld-in-belgie> . Cisgender = genderidentiteit komt overeen met geboortegeslacht.

De Vrouwenraad vraagt eens te meer om de dataverzameling te optimaliseren in die zin dat we alvast zicht krijgen op het aantal vrouwelijke en mannelijke slachtoffers en hun genderidentiteit en -expressie, per seksueel delict; idem voor de daders en dit in de politionele criminaliteitsstatistieken en de gerechtelijke statistieken.

Een interessante studie om mee rekening te houden is: UN-MENAMAIS, Understanding the Mechanisms, Nature, Magnitude & Impact of Sexual Violence in Belgium (2017-2021). Onderzoeksproject gefinancierd door BELSPO en gecoördineerd door UGent, 2021⁴

Toestemming/bewijslast

Het wetsontwerp baseert zich op internationale regelgeving en rechtspraak waarin het niet geven van toestemming een centraal element is. Positief is dat de afwezigheid van toestemming zoals die voor verkrachting geldt (ontstentenis van verweer), moet worden opengetrokken naar alle seksuele misdrijven. Toestemming mag en kan dus niet worden afgeleid uit een gebrek aan verweer van slachtoffers. Toestemming moet ook worden beoordeeld in de context van de omstandigheden. Van toestemming kan er geen sprake zijn wanneer het slachtoffer zich in een kwetsbare positie bevindt als gevolg van angst, slaap, bewusteloosheid, onder invloed van alcohol of verdovende middelen, een ziekte.

Toch blijft het bewijsprobleem ondanks de nieuwe definitie over toestemming (art. 417/6 Definitie van toestemming met betrekking tot het seksueel zelfbeschikkingsrecht) een moeilijke kwestie.

Het **vermoeden van onschuld** is het adagium (nullum poena sine culpa = geen straf mag opgelegd worden zonder schuld) in ons strafrecht (een objectieve aansprakelijkheid is daar niet toegelaten), het klassieke argument tegen de omkering van de bewijslast. Bijgevolg is het leggen van de bewijslast bij de dader geen optie volgens het wetsontwerp in die zin dat niet-toestemming steeds wordt vermoed bij seksuele handelingen en dat de voorafgaande toestemming moet kunnen worden bewezen door de verdachte dan een brug te ver zou zijn.

Wat met het moreel element van het strafbaar feit?

In het kader van de herziening van het strafwetboek en voorafgaand het deel over seksueel strafrecht zal de wens om het algemeen opzet tot een moreel element van de meeste strafbare feiten te maken, de bewijslast voor de slachtoffers volgens ons verzwaren.

Er is tot nu toe niets wettelijks geregeld over wat de strafrechtelijke schuld inhoudt. De rechtsleer en de rechtspraak buigen zich hierover. Het begrip schuld in de rechtsleer wordt op een aantal manieren ingevuld:

- het moreel element van het misdrijf, namelijk opzet of onachtzaamheid;
- de onachtzaamheid: de dader heeft niet ingezien wat te doen om het misdrijf te voorkomen;
- de toerekeningsvatbaarheid: schuldbekwaamheid met betrekking tot minderjarigen en geestesgestoorden;

⁴ Persbericht: https://www.belspo.be/belspo/brain-be/projects/Press/20210615_Press_UNMENAMAIS_nl.pdf

- de toerekenbaarheid: daders moeten het besef hebben over hun concrete gedragingen: de handelingen moeten aan hun verweten kunnen worden;
- een combinatie van de toerekenbaarheid en het moreel element.

Er is momenteel geen consensus over de definitie van het moreel element (opzet of onachtzaamheid) omdat in geen enkele wettekst het beginsel is verankerd dat het algemeen opzet een constitutief element van het strafbare feit vormt.

In de rechtsleer komen grosso modo twee visies voor:

- Het is noodzakelijk dat de dader gehandeld heeft met algemeen opzet, of de kennis en de wil (wetens willens) heeft om de verboden handeling te plegen. In dat geval is het aan de openbare aanklager en de burgerlijke partij om met alle middelen het bestaan van het vereiste moreel bestanddeel aan te tonen.
- In alle gevallen waarin de wetgever het moreel element van een strafbaar feit niet uitdrukkelijk of impliciet heeft gedefinieerd, volstaat het dat het strafbare feit vrijwillig en welbewust is gepleegd om schuld te doen ontstaan. In dit geval is het aan de dader om zich te verantwoorden om het vermoeden van schuld te weerleggen.

Het aanleunen bij één van beide visies heeft een impact op de bewijslast: hetzij zwaarder, hetzij lichter voor het slachtoffer.

De wettelijke verankering van het algemeen opzet als een moreel element van strafbare feiten zal dus aanzienlijke gevolgen hebben voor de slachtoffers, die reeds met een aantal moeilijkheden worden geconfronteerd. Ze ondervinden vaak moeilijkheden om bewijsmateriaal te verzamelen, zeker bij aangifte jaren na de feiten.

Concreet zal het slachtoffer niet alleen moeten bewijzen dat het niet heeft ingestemd met het misbruik (aangezien toestemming wordt vermoed vanaf de leeftijd van zestien jaar), maar zal het slachtoffer ook moeten aantonen dat de dader wetens en willens heeft gehandeld. Dit houdt het moreel element in dat moet kunnen worden bewezen dat de dader het strafbare feit heeft gepleegd met de kennis en het voornemen om het verboden feit te plegen.

We wijzen erop dat het Verdrag van Istanbul (art. 45, 1) bepaalt dat de staten verplicht zijn wetgevende maatregelen te nemen die doeltreffend, evenredig en afschrikkend zijn in verhouding tot de ernst van de feiten. De staten moeten ook wetgevende of andere maatregelen nemen die nodig zijn om een passende en onmiddellijke bescherming van de slachtoffers te waarborgen (art. 50, 1).

GREVIO (expertengroep die de implementatie van het Verdrag van Istanbul in de Europese landen opvolgt) in het evaluatierapport over Zweden⁵: GREVIO ziet een nieuwe "window of

⁵ [GREVIO Baseline Evaluation Report Sweden](#), 2019, p. 46-47:

"182. In addition, two new offences of "negligent rape" and "negligent sexual abuse" have been introduced, both carrying a maximum prison sentence of four years. The aim of these offences is to ensure criminal liability in cases where sexual acts or intercourse are carried out without any reasonable measures taken to establish the victim's consent. GREVIO commends the Swedish authorities for this holistic interpretation of what it means to ensure full respect for a person's sexual integrity and is particularly interested in the impact this innovative approach will have in practice.

183. This being a very recent development, GREVIO has not had the opportunity to assess its implementation by the judiciary. GREVIO nonetheless wishes to point out that with the new rape legislation the onus is on the perpetrator to ensure that all sexual acts are engaged in voluntarily. This shift in perspective is what is needed to move away from case law that all too often focuses on the behaviour of the victim, including her appearance and actions prior, during and after the act. It is thus of crucial importance to ensure, through training, awareness-raising and other opportunities for discussion and exchanges, that the members of the Swedish

opportunity” met betrekking tot de invoering van misdrijven verkrachting en seksueel misbruik door nalatigheid: de dader wordt strafrechtelijk verantwoordelijk gesteld voor handelingen van seksuele aard zonder redelijke verificatie van toestemming van het slachtoffer.

Bijgevolg vragen we dat de bewijslast niet volledig op de schouders van het slachtoffer terechtkomt maar dat de verantwoordelijkheid van de dader mee in rekening wordt genomen.

Het wetsontwerp vermeldt wel dat er moet **nagegaan worden dat de dader geen omstandigheden van dwang heeft gecreëerd** of geprofiteerd heeft van de aanwezigheid van dergelijke omstandigheden, waardoor werkelijk vrije toestemming niet meer mogelijk was.

De vraag is wie dergelijke omstandigheden moet nagaan? Daarvoor is trouwens een een maximale kennis en inzet vereist van degenen die het dossier samenstellen. Het nagaan van de omstandigheden zal enkel goed functioneren wanneer politie, magistraten en advocaten goed opgeleid zijn en hiervoor moeten ook middelen voorzien worden.

Hoe die opleidingen en bijscholingen er moeten uitzien, moet concreet uitgeschreven worden en hard gemaakt, zoniet zal dit in de praktijk maar beperkt uitgevoerd worden zoals vandaag het geval is.

In het wetsontwerp staat dat het een brug te ver is “om toestemming schriftelijk vast te leggen.” Daarom stellen we voor om het woord “expliciet” toe te voegen in de definitie van toestemming met betrekking tot het zelfbeschikkingsrecht (art. 5 wetsontwerp). Bovendien vragen we dat in het kader van het onderzoek ook automatisch aan de dader wordt gevraagd “Uit welke handeling of woorden van het slachtoffer heeft u de toestemming afgeleid?” Wanneer de dader niet adequaat kan antwoorden, moet dit een element zijn in de beoordeling. Dit is nog een argument om sterk in te zetten op opleiding.

Bepaalde voorwaarden verzwaren de bewijslast

Het ziet ernaar uit dat het wetsontwerp voorwaarden stelt die de bewijslast voor slachtoffers verzwaren, waardoor hun bescherming moeilijker wordt, zoniet onmogelijk in bepaalde gevallen, en de veroordeling van daders in de praktijk onhaalbaar. Wat als de dader zegt: “ik kan me niets herinneren?”

Bovendien wordt een voorwaarde gesteld die voor alle zedendelicten geldt: voortaan moet de dader wetens en willens hebben gehandeld: “Aantasting van de seksuele integriteit is het wetens en willens stellen van een seksuele handeling op of met behulp van een persoon dan wel het laten stellen van een seksuele handeling door een persoon die daar niet in toestemt” (p. 95 wetsontwerp).

Deze eis houdt in, om maar een voorbeeld te noemen, dat een pooier alleen voor seksuele uitbuiting van een minderjarige zal worden vervolgd als het slachtoffer kan bewijzen dat de

judiciary fully apply this shift in paradigm. Past case law on rape has revealed alarming assumptions around women’s consent to sexual acts and how it may be expressed. A window of opportunity has opened up and must be used by the judiciary to ensure criminal responsibility for all perpetrators of rape and sexual assault.”

dader de leeftijd kende en het delict wilde plegen. Het is moeilijk, zo niet onmogelijk, om een dergelijk bewijs te leveren.

In het wetsontwerp is het beginsel opgenomen dat eenieder die de leeftijd van zestien jaar heeft bereikt, geacht wordt uit vrije wil zijn toestemming te hebben gegeven (art. 417/6, §1). Deze manier van denken houdt geen rekening met de positie van de slachtoffers, die vaak worden geconfronteerd met de moeilijkheid om te bewijzen dat zij niet hebben "toegestemd" met de seksuele handeling. Het verzamelen van dergelijk bewijsmateriaal is nog moeilijker wanneer de klacht lang na de feiten wordt ingediend, met name wegens de vrees om niet te worden geloofd, de belasting die gepaard gaat met het aanspannen van een procedure, het optreden van traumatisch geheugenverlies, ...

Voorts wordt **seksueel misbruik van een persoon die kwetsbaar is wegens leeftijd, zwangerschap, ziekte of lichamelijke of geestelijke gebreken** in het wetsontwerp aangemerkt als een strafbaar feit met verzwarende omstandigheden. De dader zal echter alleen worden vervolgd als deze situatie van kwetsbaarheid duidelijk is en of de dader ervan op de hoogte was. Hoe kan concreet worden bewezen dat de dader op de hoogte was van de kwetsbare situatie van het slachtoffer wanneer dit niet duidelijk is?

Aangezien het 'duidelijk' is dat de positie van vertrouwen, gezag of invloed door de dader werd misbruikt om het seksueel misbruik van minderjarigen onder zijn gezag te vergemakkelijken zou deze context volgens ons moeten volstaan om het bestaan van het strafbare feit vast te stellen, wat in het huidige wetboek van strafrecht het geval is. Er kan bepaald worden dat dergelijke omstandigheden noodzakelijkerwijs elke toestemming van het slachtoffer uitsluiten.

Wat betreft een **persoon in een gezags- of vertrouwenspositie** (zoals een arts, leraar, sportcoach,..) die niet-consensuele seksuele handelingen verricht, is het loutere feit dat men potentieel invloed op een minderjarige kan uitoefenen, niet voldoende volgens het wetsontwerp. Het is noodzakelijk dat de dader daadwerkelijk gebruik heeft gemaakt van zijn positie. 'Kwetsbaarheid' volstaat niet op zich. Hoe kan concreet worden bewezen dat de dader op de hoogte was van de kwetsbare situatie van het slachtoffer wanneer dit niet duidelijk is?

Ook hier bepalen dat dergelijke omstandigheden noodzakelijkerwijs de toestemming van het slachtoffer uitsluiten.

Minderjarigen en primaire sexting

Artikel 417/49 bepaalt: "Er is geen sprake van een strafbaar feit wanneer minderjarigen ouder dan zestien jaar met wederzijdse instemming zelf seksuele beelden en opnamen maken, deze aan elkaar toesturen en in hun bezit hebben. Wederzijdse toestemming is nodig voor het maken, bezitten en wederzijds doorgeven van beelden en opnamen."

Dit is een nieuwe rechtvaardigheidsgrond die wordt ingevoerd en die op zich begrijpelijk is (maakt deel uit van hun seksuele ontplooiing).

Maar wat als een slachtoffer niet heeft ingestemd met het maken en/of in bezit hebben van deze seksuele beelden en/of opnamen. Hoe kan die dan effectief bewijzen dat er geen sprake is van toestemming?

Vervaardigen of verspreiden van boodschappen van extreem pornografische of gewelddadige aard

Artikel 417/51 bepaalt: “Vervaardigen of verspreiden van boodschappen van extreem pornografische of gewelddadige aard is het wetens en willens tentoonstellen, aanbieden, verkopen, verhuren, uitzenden, leveren, verspreiden, ter beschikking stellen, overhandigen, vervaardigen of invoeren met welk middel ook van boodschappen van extreem pornografische of gewelddadige aard. Onder extreem wordt begrepen elke boodschap die dermate pornografisch of gewelddadig is dat zij van aard is om bij een normaal en redelijk persoon traumatiserende of andere psychisch schadelijke gevolgen te weeg te brengen.”

Wanneer dit misdrijf wordt gepleegd ten aanzien van een minderjarige of kwetsbare persoon wordt voorzien in een verzwarende omstandigheid.

Wie vandaag weigert mee te werken aan de verwijdering van niet-consensueel verspreide seksueel getinte beelden is al strafbaar (art. 371/3 Sw). Dit zal worden uitgebreid met beelden van extreem pornografische en gewelddadige beelden. Dit misdrijf zal ook vallen onder de titel ‘Openbare zedenschennis’.

Betekent dit dat enkel beelden in het kader van ‘openbaarheid’ worden geïsoleerd? Wat met beeldmateriaal dat binnenskamers wordt gemaakt, zelfs met toestemming van de andere? De memorie van toelichting geeft twee voorbeelden: rape porn en bestialiteiten. Gaat het ook om andere ‘taferelen’?

Wat houdt de term ‘boodschappen’ in? Over welke dragers gaat het? Zowel reëel beeldmateriaal en animatie en geschreven teksten?

Wat is de draagwijdte van ‘extreem’? Slaat dat op pornografisch én op gewelddadig? Hoe wordt dat in de praktijk bepaald door de rechters? Hoe kunnen rechters inschatten welke beelden traumatiserend of psychisch schadelijk zijn?

Incest

Tot nu toe zijn bloedbanden of adoptie verzwarende omstandigheden voor de strafbare feiten aanranding van de eerbaarheid en verkrachting.

In het wetsontwerp art. 417/18 wordt voorgesteld om het misdrijf incest als een zelfstandig strafbaar feit (autonome incriminatie) in te voeren voor minderjarigen onder 16 jaar. Op zich vinden we dat een positief signaal, temeer omdat de politionele criminaliteitsstatistieken jaarlijks hoge cijfers inzake aanranding van de eerbaarheid en verkrachting van kinderen en jongeren publiceren (bij verkrachting bijvoorbeeld: ca. 40% minderjarigen en incest zal daar ongetwijfeld een hoog aandeel in hebben). Er komt ook een zwaardere bestraffing evenals een uitbreiding ‘gezinsleden’ die dader van incest kunnen zijn. Naast verkrachting en aantasting seksuele integriteit gaat het ook over voyeurisme en niet-consensuele verspreiding van seksueel getinte beelden en opnames.

Minderjarigen kunnen nooit worden geacht uit vrije wil toe te stemmen wanneer er sprake is van een incestueuze relatie in de ruime betekenis van het woord of wanneer de dader gebruik heeft gemaakt van een erkende positie van vertrouwen, gezag of invloed ten aanzien van de minderjarige. Dit is een onweerlegbaar vermoeden van afwezigheid van toestemming volgens het wetsontwerp (p. 12 wetsontwerp). In de gevallen waar het incestueus seksueel misbruik op jonge leeftijd gestart is, maar wordt bestendigd na de seksuele meerderjarigheid kan er sowieso geen sprake zijn van een geldige toestemming.

We stellen ons vragen over de positie van jongeren tussen 16 en 18 jaar.

Het wetsontwerp stelt: "Het is evenwel ook aangewezen om voor de categorie zestien- tot achttienjarigen een strengere regeling in de toestemmingspremissie op te nemen wanneer de dader een bloedverwant of aanverwant is in de rechte opgaande lijn of een adoptant of een bloedverwant of aanverwant in de zijlijn tot en met de derde graad of ieder ander persoon die gewoonlijk of occasioneel met het slachtoffer samenwoont en die over dat slachtoffer gezag heeft, of wanneer de dader misbruik heeft gemaakt van een erkende positie van vertrouwen, gezag of invloed ten aanzien van de minderjarige." (p. 13 wetsontwerp).

Wij stellen de formulering van de toepassing van "strengere regeling" in vraag. Wat betekent dat precies? Deze bepaling houdt volgens ons in dat een minderjarig slachtoffer dat seksueel meerderjarig is (tussen 16 en 18 jaar) en wordt misbruikt door een familielid en zelfs na 18 jaar, zal moeten bewijzen dat het niet instemt, hetgeen volgens ons helemaal niet vanzelfsprekend is. Toestemming wordt in dit geval niet verondersteld?

Het wetsontwerp stelt bij de bestraffing van niet-consensuele intrafamiliale seksuele handelingen (vanaf 16 jaar) het seksueel misbruik/incest op gelijke voet met seksueel misbruik binnen de partnerrelatie op het vlak van aantasting van de seksuele integriteit, voyeurisme, niet consensuele verspreiding van seksueel getinte beelden en opnames en verkrachting (p. 42-43 wetsontwerp).

Dit is volgens ons geen evenwichtig voorstel gezien er in de relatie ouder(familielid) en kind een andere soort (machts)verhouding speelt dan tussen partners het geval is.

Bijsgevolg mag het misdrijf incest niet aan leeftijd(en) gebonden zijn. De focus kan liggen op de aard van de relatie (zoals in een aantal Europese landen).

Niet-consensuele handelingen gepleegd vanuit een discriminerende drijfveer

Het is **positief dat het wetsontwerp voorziet in strafverzwaring bij meervoudige discriminatie** en bijgevolg rekening houdt met een verhoogde kwetsbaarheid in geval van seksueel misbruik omwille van de gronden opgesomd in artikel 417/21:

"Niet-consensuele seksuele handelingen waarvan een van de drijfveren bestaat in de haat, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon wegens diens zogenaamd ras, huidskleur, afkomst, nationale of etnische afstamming, nationaliteit, geslacht, zwangerschap, bevalling, ouderschap, geslachtsverandering, genderidentiteit, genderexpressie, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, geboorte, leeftijd, **vermogen** (in plaats van fortuin), geloof of levensbeschouwing, **gezondheidstoe-**

stand (i.p.v. huidige of toekomstige gezondheidstoestand), handicap, taal, politieke overtuiging, syndicale overtuiging, fysieke of genetische eigenschap of **sociale afkomst en positie** (i.p.v. sociale afkomst), ongeacht of dit kenmerk daadwerkelijk aanwezig is of slechts vermeend is door de dader.”

Bestrafing

De Vrouwenraad is al jaren vragende partij om de strafmaat inzake seksuele misdrijven aan te passen: weging ten opzichte van andere misdrijven in het strafrecht.

Het wetsontwerp voorziet in een verhoging van de straffen voor verkrachting met de bijhorende verzwarende omstandigheden. De straffen voor verzwarende omstandigheden in verband met andere niet-consensuele seksuele handelingen worden ook verhoogd. Toch hebben we hier en daar vragen over de consistentie van de strafmaten.

Bijvoorbeeld:

- een dader die een incestueuze daad pleegt jegens een (seksueel) meerderjarige (vanaf 16 jaar) wordt blijkbaar op dezelfde wijze gestraft als iemand die de volwassen partner seksuele handelingen oplegt (zie ook hoger bij Incest);
- seksueel misbruik dat voorafgaat aan of gepaard gaat met foltering, opsluiting of met zwaar geweld: zowel aantasting van de seksuele integriteit als verkrachting worden gestraft met 15 tot 20 opsluiting.

Voor alle niet-consensuele handelingen wordt geen straf verminderd ten opzichte van het huidige Strafwetboek, zelfs niet na correctionalisering. In dit verband maakt het wetsontwerp alle **alternatieve straffen voor seksuele misdrijven mogelijk** want bestrafing mag de grenzen van de proportionaliteit niet overschrijden omwille van risico tegenovergesteld resultaat. Over welke alternatieve straffen gaat het?

Thans wordt een groot deel a priori uitgesloten van het werkingsveld van een aantal straffen, met name de straf onder elektronisch toezicht (art. 37ter Sw.), de werkstraf (art. 37quinquies Sw.) en de autonome probatiestraf (art. 37septies Sw.). Het betreft de misdrijven verkrachting (art. 375-377 Sw.) en bepaalde vormen van bederf van de jeugd, prostitutie en openbare schennis van goede zeden indien de feiten zijn gepleegd op of met behulp van minderjarigen (art. 379-387 Sw.). **Blijkbaar is er volgens het wetsontwerp een voorkeur voor probatie en ook behandeling/begeleiding van daders mag niet worden uitgesloten.** Toch wordt dit laatste niet opgenomen/uitgewerkt in de ontwerp tekst maar doorgeschoven naar de gehele hervorming van het Strafwetboek aangezien deze straffen ook dienen te worden opgelegd in het kader van andere delicten zoals bv. drugs. Een opgelegde behandeling enkel invoeren voor seksuele delinquenten zou een schending van het gelijkheidsbeginsel vormen volgens de auteurs van het wetsontwerp.

De Vrouwenraad pleit voor een evenwicht tussen een correcte straf en een correcte daderbegeleiding (art. 16 Verdrag van Istanbul). Rechters hebben hier in de toekomst net zoals vandaag een grote verantwoordelijkheid. De Vrouwenraad vraagt dat zij voldoende opgeleid worden en blijven om op een evenwichtige manier te oordelen, in de eerste plaats rekening houdend met de situatie en de noden van de slachtoffers.

Het openbaar ministerie of de rechter kan het **gemotiveerd advies van een dienst gespecialiseerd in de begeleiding of de behandeling van seksuele delinquenten** nemen om de meest adequate straf te bepalen. Waarom niet automatisch een advies vragen?

We rekenen als Vrouwenraad op de vraag naar en het aanbod van daderprogramma's en op de expertise van de rechters. Maar we verwijzen ook naar onze aanbevelingen in:

[Vrouwenraadossier Daderprogramma's afstemmen op aanbevelingen GREVIO \(Raad van Europa\) 2021:](#)

- Conform artikel 16 van het Verdrag van Istanbul
- GREVIO (evalutiecommissie bij het Verdrag van Istanbul) raadt een uniforme gendergerelateerde benadering aan, een deconstructie van seksistische stereotypen en samenwerking met organisaties die steun bieden aan vrouwen. Het beleid moet volgens GREVIO nauwkeuriger bepalen onder welke omstandigheden programma's voor daders als alternatief voor een veroordeling of als aanvulling op een veroordeling aangewezen zijn, gezien het risico op recidive. Het gebruik van daderprogramma's als alternatief, in plaats van aanvulling op een veroordeling, ondermijnt het afschrikkende karakter van de veroordeling, aldus GREVIO.
- Daderbegeleiding moet volgens de Vrouwenraad altijd een aanvulling zijn op een veroordeling/detentie, in de gevangenis (en ook daarna) om geen kostbare tijd te verliezen. Een verplicht daderprogramma is ook zinvol om een extrinsiek duwtje te geven onder probatie, bemiddeling in strafzaken, voorwaardelijke vrijlating. Er is dan voldoende lange tijd om grip op de situatie te krijgen.
- Een toereikend aanbod in een gedwongen (en een vrijwillig) kader.
- Er kunnen inspanningen geleverd worden om zicht te krijgen op het aantal beschikbare plaatsen voor daderbehandeling, vrijwillig en gedwongen, via de ontwikkeling van een registratiesysteem. Er moet geïnvesteerd worden in recidivemeting om beter aan recidiveopvolging te kunnen doen.
- Er moeten voldoende middelen voorzien worden om een voldoende gespreid daderaanbod te creëren dat een lange termijn kan overspannen. We vragen ook toereikend budget voor vormingen inzake gendergerelateerd geweld voor professionals (politie, justitieel, hulpverlening).

Wat **bemiddeling in strafzaken** betreft (artikel 216ter van het Wetboek van Strafvordering), wordt het beginsel van vrijwillige deelname herhaald in COL 4/2006 met één belangrijk onderscheid: strafbemiddeling moet zorgvuldig worden overwogen in situaties van intiem partnergeweld waarbij de ene partner controle uitoefent over de andere, wat in België niet altijd het geval is. Het gebruik van bemiddeling wordt verder bevorderd door de wet van 18 juni 2018, die het verplichte aspect van deze alternatieve geschillenbeslechtingsmethode benadrukt, en artikel 1734 van het Gerechtelijk Wetboek, zoals gewijzigd door deze wet, stelt expliciet dat een rechter bemiddeling kan bevelen, zelfs als een partij zich daartegen verzet.

GREVIO beveelt in het [GREVIO Baseline Evaluation Report Belgium](#) (2020, p. 32-33) de Belgische autoriteiten sterk aan:

a. ervoor te zorgen dat de programma's voor de zorg en de sociale en gerechtelijke follow-up van daders van huiselijk geweld en seksueel geweld een uniform gendergerelateerde

benadering bevatten en deconstructie van seksistische stereotypen en gebaseerd zijn op nauwe samenwerking met hulpdiensten voor vrouwelijke slachtoffers;

b. nauwkeuriger te bepalen onder welke omstandigheden het gepast is om te stimuleren dat interventies met daders van huiselijk geweld als alternatief voor een veroordeling in plaats van als aanvulling op een veroordeling, gezien de gevolgen voor recidive en de gevolgen voor de veiligheid, de steun en de fundamentele rechten van vrouwen en meisjes;

c. het beperken van het gebruik van bemiddeling in combinatie met het afleggen van verantwoording door daders van geweld naar situaties waarin het mogelijk is om ervoor te zorgen dat de slachtoffers hun vrije en geïnformeerde toestemming geven, in overeenstemming met de suggesties en voorstellen in het rapport van GREVIO m.b.t. art. 48 van het Verdrag;

d. de bestaande programma's evalueren om het effect ervan op de korte en de lange termijn te bepalen, onder meer door middel van wetenschappelijk opgezette enquêtes en de opstelling van statistieken over participatiegraden en recidivepercentages, waardoor kan worden beoordeeld of de programma's hun preventieve doel gediend hebben;

e. voldoende financiële middelen ter beschikking stellen om de toegankelijkheid van de programma's voor de daders te verbeteren en om te zorgen voor steun gedurende een voldoende lange periode om recidive tegen te gaan.

- Bemiddeling volgens art. 48 van het Verdrag van Istanbul kan enkel mits garantie voor slachtoffers van hun vrije en geïnformeerde toestemming, gecombineerd met verantwoordelijkheidstraining voor daders. Evaluatie van bestaande programma's op de effecten op korte en lange termijn is nodig om de resultaten van het preventieve doel in kaart te brengen. Voldoende financiering moet de toegang tot programma's verbeteren en steun verzekeren voor een voldoende lange behandelperiode om recidive te vermijden. GREVIO pleit in andere documenten over daderprogramma's ook sterk voor statistieken en onderzoek, het uitwerken van kwaliteitsnormen op landelijk niveau met standaardverwijzingstrajecten en de vorming van professionals met oog voor een gendergerelateerd begrip van geweld.
- Bemiddeling mag pas gebruikt worden na een goede risicotaxatie, na een goede daderprofilering, na voldoende veiligheidsplanning die steeds moet herhaald en gecheckt worden en mits verantwoordelijkheidstraining van de dader.

Positie van het slachtoffer – schadevergoeding - procedure

Het strafwetboek is veel meer vanuit het daderperspectief dan vanuit het slachtofferperspectief geconcipieerd.

Het is een maatschappelijke vraag waard of de positie van het slachtoffer geen ruimer deel moet van uitmaken van het Strafwetboek.

Bij strafvordering wordt hoofdzakelijk naar de dader gekeken en minder naar de positie van het slachtoffer in de procedure, evenmin naar de mogelijke schade bij het slachtoffer.

Geldboetes/schadevergoeding

De kwalificatie bij slagen en verwondingen kan een tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid tot gevolg hebben. Deskundigen onderzoeken wel welke letsels het slachtoffer heeft. Maar de schade op zich begroten wordt dikwijls niet gedaan. Er is vaak sprake van morele schade als er geen fysieke schade is. Bijgevolg is de vergoeding daarvoor louter symbolisch, dus doorgaans een lage vergoeding.

De vraag is dan ook “wat is laag; wat is billijk”? In het seksueel strafrecht blijft dat een zwaar pijnpunt. De geldboetes in het wetsontwerp lijken ons aan de lage kant te zijn.

Wat is de schade voor het slachtoffer, hoe moet die begroot worden? Er moet een oplossing komen voor de huidige vrij arbitraire toekenningen door rechters.

Bij seksueel strafrecht, in het geval de dader onvermogen is, kan het slachtoffer de vraag voorleggen aan de Commissie voor financiële hulp aan slachtoffers, zodanig dat de overheid tussenkomt voor de schade. De uitspraak van de rechter heeft daar een zekere waarde maar is niet absoluut. De Commissie zal zelf ook naar billijkheid oordelen en dat kan betekenen dat de Commissie meer toekent dan de rechter.

Dus, wat is schade, hoe wordt die beoordeeld... dit overschrijdt wellicht de grenzen van het wetsontwerp maar we vragen de beleidsmakers om ook hierover standpunt in te nemen.

Positie van het slachtoffer in de procedure

Informatie

Zodra een strafprocedure is ingeleid, beschikt het slachtoffer over een aantal instrumenten (toegang tot dossiers, begeleiding door justitieassistenten, begeleiding door slachtofferhulp) om toegang te krijgen tot informatie over en inzicht te krijgen in de strafprocedure, alsook tot de informatie die relevant is voor zijn situatie.

Er zijn echter onvoldoende maatregelen voor mensen met gehoorproblemen of een verstandelijke handicap of die blind of gedeeltelijk blind zijn.

Spreekrecht

Slachtoffers hebben in België geen spreekrecht tijdens de procedure. Ze krijgen de kans niet om zich te uiten, hun verhaal te doen. Slachtoffers die aanwezig zijn tijdens de zitting kunnen hun verhaal doen maar het is geen officieel aspect binnen de procedure.

De Vrouwenraad vraagt dat de piste van het spreekrecht in de procedure ook wordt onderzocht.⁶

Wanneer slachtoffers van seksueel geweld klacht neerleggen, gaat het om iets heel persoonlijks wat hen wordt aangedaan. Ze kunnen fysiek en mentaal niet dieper geraakt worden dan bij een seksueel misdrijf.

Het slachtoffer legt klacht neer, het onderzoek start en alles wordt gecentreerd rond de dader. Slachtoffers horen vaak niets meer over de zaak tot op het moment dat deze eventueel voor de Raadkamer komt of ingeleid wordt. Dit kan beter. Vanuit Justitie kan

⁶ In Nederland bestaat het spreekrecht tijdens het strafproces. Dit kan volgende vormen aannemen: zelf spreken tijdens de zitting; je verklaring op papier voorlezen (schriftelijke slachtofferverklaring); iemand anders leest je verklaring voor (daarvoor moet het slachtoffer een machtiging geven). Het slachtoffer kan zelf bepalen of de verklaring wordt toegevoegd aan het dossier.

daarover nagedacht worden. Hier speelt weliswaar het geheim van het onderzoek maar voor veel slachtoffers is dit moeilijk te verteren omdat ze in het ongewisse blijven, los van de inzet van de diensten voor slachtofferhulp (dit is op zich als procedure niet voorzien). Het kan de positie van slachtoffers versterken, die op zich momenteel relatief weinig weten.

Bijvoorbeeld, wanneer het parket de beslissing neemt om niet te vervolgen, ligt dit gevoelig bij slachtoffers. Ze moeten volgens ons dan uitgenodigd worden bij de parketmagistraat die uitlegt waarom er niet vervolgd wordt. Voor slachtoffers kan dat een groot verschil betekenen.

We kunnen evolueren naar een holistische benadering waarbij er hulpverlening mogelijk moet zijn tijdens het onderzoek (parket) en tijdens de zittingen; bijvoorbeeld een psycholoog (gespecialiseerd in de materie, ook op juridisch vlak) en eventueel een bemiddelaar die de zitting mee volgt en feedback geeft aan het slachtoffer. We pleiten voor een meer aanklappende omkadering voor de slachtoffers. Slachtoffers moeten een officiële rol krijgen in het geheel van de procedure.

De **wet Salduz** voorziet geen aanwezigheid van een advocaat bij een slachtoffer dat klacht indient, wel voor een dader.

Slachtoffer moeten volgens de Vrouwenraad ook bijgestaan kunnen worden. Ze moeten tevens geïnformeerd worden over wat het al dan niet neerleggen van een klacht inhoudt.

We brengen ook de **wet Franchimont**⁷ onder de aandacht. Een slachtoffer kan voorstellen doen in het kader van de wet Franchimont. Met de zorgcentra na seksueel geweld zal veel informatie kunnen verzameld worden op dat niveau. Vandaar dat het positief is dat het juridisch luik nu wordt geïntegreerd in de zorgcentra. Gespecialiseerde opgeleide advocaten moeten daar deel van uitmaken. Maar niet alle slachtoffers komen terecht in een zorgcentrum. Er zijn er ook nog te weinig op dit moment. We kijken alvast uit naar de volledige uitrol in België.

Veel strafonderzoeken lopen mis omdat het slachtoffer vaak een 'melding' bij de politie doet. Daar wordt een verslag van gemaakt door de verbalisator. Maar vaak gebeurt het verhoor via de vraag/antwoord-stijl met het overlopen van de feiten. Het probleem is dat advocaten van daders van de gelegenheid gebruik maken om tegen het slachtoffer in te gaan door "daar heb je dit gezegd en daar dat", waardoor de geloofwaardigheid van het slachtoffer wordt onderuitgehaald.

Opleiding van politie is nodig wat betreft voorzichtigheid bij het formuleren van de klacht.

Prostitutie van minderjarigen

Bij de nieuwe afdeling over seksuele uitbuiting van minderjarigen is de opzet het hergroeperen van de seksuele misdrijven waarbij het minderjarig slachtoffer een constitutief

⁷ Deze wet regelt het opsporingsonderzoek (onder leiding van de procureur) en het gerechtelijk onderzoek (onder leiding van de onderzoeksrechter). De wet houdt onder meer in dat zowel de verdachte als de slachtoffers en hun nabestaanden het strafdossier kunnen inkijken. De partijen kunnen wel worden gestraft, als zij misbruik maken van dit inzage-recht. Slachtoffers en verdachten kunnen ook bijkomende onderzoeksdaden vragen aan de onderzoeksrechter. Deze laatste kan dit verzoek afwijzen, maar hoger beroep is mogelijk. Een seponering moet worden gemotiveerd.

bestanddeel is. Het gaat over volgende misdrijven: 1) benaderen van minderjarigen voor seksuele doeleinden en 2) ontucht tegenover minderjarigen en kinderprostitutie. Wanneer er sprake is van een minderjarig slachtoffer wordt in deze afdeling in een verzwarende omstandigheid voorzien. Ook geldt er een verzwarende factor wanneer het misdrijf wordt gepleegd op een minderjarige voorafgegaan door een benadering van deze minderjarige vanwege de dader met het oogmerk op een later tijdstip bepaalde feiten te plegen die opgesomd staan in deze afdeling.

Het wetsontwerp vergemakkelijkt volgens ons de prostitutie van adolescenten (16-18 jaar): het zal aan de jongere of aan de openbare aanklager zijn om te bewijzen dat de pooier of de klant op de hoogte was van de minderjarigheid en het misdrijf wilde plegen.

We herinneren eraan dat volgens het VN-Kinderrechtenverdrag een kind elke persoon is onder 18 jaar.

Misbruik van prostitutie van meerderjarigen

Bepaalde prostitutiemisdrijven zullen worden afgestemd op de strafbepalingen van mensenhandel en bepaalde misdrijven/handelingen worden gedecriminaliseerd.

Het huidig artikel 380 Sw wordt geschrapt omdat de meeste misdrijven die daar in opgesomd staan ook al vallen onder art. 433*quinquies* Sw over de mensenhandel; namelijk werving, vervoer, overbrenging, huisvesting, opvang van het slachtoffer, het nemen of de overdracht van de controle over het slachtoffer met als doel de uitbuiting van prostitutie (of enige ander vorm van seksuele uitbuiting). Prostitutie is volgens het wetsontwerp strikt genomen het aanbieden van seksuele handelingen in ruil voor een tegenprestatie. Mensenhandel impliceert een beoogde/effectieve uitbuiting/exploitatie.

Vermits niet alle misbruiken inzake pooierschap kunnen gekwalificeerd worden als mensenhandel, zullen volgende vormen van misbruik van prostitutie strafbaar zijn onder een nieuw artikel 433*quater*/1-9. Het gaat om volgende strafbare zaken:

- Pooierschap (door een natuurlijk persoon of rechtspersoon) is het plegen van volgende handelingen:
 - o Een meerderjarige ertoe aanzetten of dwingen commerciële seksuele diensten te verlenen of te blijven verlenen of aanzetten of dwingen om een deel of het geheel van inkomsten uit deze diensten af te staan;
 - o Maatregelen nemen om het verlaten van prostitutie door de meerderjarige te verhinderen of te bemoeilijken.
- Reclame maken voor prostitutie (niet strafbaar is wanneer de prostituee reclame maakt voor eigen diensten)
- Het aanzetten tot het zich prostitueren.
- Het nastreven van een abnormaal voordeel door de prostitutie van een ander persoon, zelfs met toestemming van de betrokkene.
- Het verzwaard misbruik van prostitutie: misbruik maken van de kwetsbare toestand waarin een meerderjarige zich bevindt.
- Het verzwaard misbruik van prostitutie in vereniging: wanneer het een daad van deelneming aan de hoofd- en of bijkomende bedrijvigheid van een vereniging betreft.

- Het sluiten van de inrichting.
- Specifieke verbodsbepalingen: de rechter kan veroordeelde pooier verbieden een zaak uit te baten of er werkzaam te zijn.
- Bij niet-naleving van de straf, die uit een verbod bestaat, wordt gevangenisstraf en geldboete voorzien.

In vergelijking met het huidige artikel 380Sw wordt het pooierschap afgezwakt in die zin dat bepaalde derden (boekhouder, verzekeraar, bank, werkgever) waar de prostituee een beroep op doet niet meer gestraft kunnen worden (niet langer als pooier zullen beschouwd worden, tenzij ze er bijvoorbeeld een abnormaal voordeel uit halen). Het wetsontwerp omschrijft dit als decriminalisering van bepaalde handelingen.

Ook de pooier die een zaak uitbaat waar prostitutie plaatsvindt, is niet langer strafbaar tenzij er een inbreuk zal zijn tegen art. 433*quater*. Het gaat in dat geval niet meer om uitbuiting (of misbruik in het nieuw Sw) maar om 'economische uitbating'.

Het is ons niet duidelijk: moet het nieuwe art. 433*quater* gezien worden als deel van of aanleunend bij de bepalingen over mensenhandel (art. 433*quinquies*) vermits onder *quater* ook 'het aanzetten of dwingen tot commerciële diensten of dwingen om een deel van de inkomsten af te staan' valt. Is dat niet een vorm van mensenhandel? De pooier beoogt 'bij *quater*' toch ook effectieve uitbuiting/exploitatie?

Artikel 433*quater*/1: Pooierschap is het plegen zelfs met toestemming van volgende handelingen:

- Een meerderjarige ertoe aanzetten of dwingen commerciële seksuele diensten te verlenen of te blijven verlenen of aanzetten of dwingen om een deel of het geheel van inkomsten uit deze diensten af te staan;
- Maatregelen nemen om het verlaten van prostitutie door meerderjarige te verhinderen of te bemoeilijken.

De passage "zelfs met toestemming" lijkt strijdig met de memorie van toelichting die stelt dat "er geen sprake kan zijn van aanzetten of dwingen zoals bedoeld in 1° indien een uitbater of uitzendbureau een legale overeenkomst sluit met een sekswerker op een vrije wijze en met toestemming".

Indien er toestemming gegeven werd volgens de basisprincipes van het overeenkomstenrecht, kan deze enkel geldig zijn indien ze vrij is van enig wilsgebrek. Bijgevolg schept de uitdrukking "zelfs met toestemming" onduidelijkheid waar er geen moet zijn. Ze lijkt de deur open te zetten naar een rechtsonzekerheid die impliceert dat men alsnog geldig kan toestemmen en toch het slachtoffer van pooierschap kan worden mits men geldig toestemt. De leer van de wilsgebreken spreekt dit tegen.

De klassieke leer van de wilsgebreken kan aangevuld worden met de bijzondere context van wervingspraktijken door expliciet te benoemen dat misleiding tot het verlenen van seksuele commerciële diensten ook valt onder de definiëring van pooierschap.

Verder is het zeer de vraag of het wetsontwerp nog steeds een voldoende sterk mandaat geeft voor de vervolging van faciliterende derden, die zich niet rechtstreeks bezighouden met

de daden van pooierschap maar wel de faciliterende structuur voorzien die de uitbuitende werkzaamheden van pooierschap vergemakkelijken.

Of bijvoorbeeld de uitbater van 't Keteltje onder dit ontwerp ook veroordeeld zou worden voor diens rol is zeer de vraag.

Een toevoeging die faciliterende derden eveneens benoemt, kan van bijzondere meerwaarde zijn voor het aanpakken van grotere criminele netwerken die eventueel werken met stromannen.

Het "afstaan van een deel van de inkomsten" is als afbakening te vaag.

Dit zou kunnen betekenen dat zelfs de kleinste afdracht naar een platformbeheerder (bv. voor de onderhoud van de website) in het vizier kan komen van deze strafclausule.

Er wordt daarom best geëxpliciteerd dat het gaat om een disproportionele, dan wel een totale overdracht van de inkomsten betreft (waar een totale overdracht uiteraard steeds disproportioneel is).

Art. 433^{quater}/2. Reclame maken voor prostitutie

Reclame maken voor prostitutie blijft verboden, behoudens de uitzonderingen die de wet bepaalt.

Op vandaag is er maar één uitzondering ingeschreven in het strafwetboek, namelijk als een prostituee reclame maakt voor eigen diensten: dat blijft volgens het wetsontwerp.

De kans bestaat dat dit in de praktijk eerder de regel zal worden in plaats van de uitzondering. Ook mag niet uit het oog worden verloren dat in de meeste gevallen van mensenhandel wordt verklaard dat de reclame bestemd is voor "eigen seksuele diensten."

Door dergelijke uitzonderingen in te voeren, zou mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting kunnen bevorderd worden.

Prostitutie blijft een sector die gevoelig is voor uitbuiting.

Om die reden vinden we het belangrijk dat ook de aanbieders van platformen waar reclame kan gemaakt worden (zoals Redlights, Afspraakjes.com, ...) een zekere verantwoordelijkheid krijgen om dit tegen te gaan.

We denken dat strikte voorwaarden (zoals bijvoorbeeld het vragen van identiteitsdocumenten) niet de juiste oplossing brengen. Minder bonafide spelers op de markt zouden zich strikt aan de letter van de wet kunnen houden, zonder ook echt op te treden in situaties van uitbuiting.

Het lijkt ons daarom beter om "redelijke inspanningen" als criterium in de wet in te schrijven, en de markt toe te laten zichzelf te reguleren.

Artikel 433^{quater}/4 Nastreven van een abnormaal voordeel

Seksuele uitbuiting van een meerderjarig persoon wordt in het wetsontwerp gedefinieerd als het rechtstreeks of onrechtstreeks, zelfs met diens instemming, abnormaal economisch voordeel of enig ander abnormaal voordeel trachten te halen uit de prostitutie van de betrokkene. De interpretatie van een abnormaal voordeel wordt overgelaten aan de beoordeling door de rechter (Idem voor het aanzetten of dwingen tot prostitutie).

Beschikken rechters daarvoor over voldoende tools? Ook de bewijslast voor het slachtoffer blijft een moeilijke kwestie. In de praktijk wordt bv. 'extra' huur gevraagd bovenop een 'normale' huur.

Artikel 433quater/5 Verzwaard misbruik van prostitutie

Dit is wanneer het misdrijf werd gepleegd door misbruik te maken van de kwetsbare toestand waarin een meerderjarige verkeert ten gevolge van zijn onwettige of precaire administratieve toestand, zijn precaire sociale toestand, zijn leeftijd, een zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid.

In de praktijk kan het volgens ons dus gaan om personen zonder papieren.

Dit is een situatie van mensenhandel. Het gevolg kan zijn dat slachtoffers de toegang ontzegd wordt tot de ondersteunings- en beschermingsfaciliteiten van de in mensenhandel gespecialiseerde opvangcentra en tot het recht op verblijf.

Artikel 433quater/7 Sluiting van de inrichting

De rechter kan ongeacht de hoedanigheid van de exploitant als natuurlijke of rechtspersoon, eigenaar, huurder of beheerder, de sluiting van de inrichting bevelen waar de inbreuken werden gepleegd; voor een termijn van 1 maand tot 3 jaar.

Maar met uitzondering van de inrichting waar werkzaamheden worden verricht die behoren tot een opdracht van openbare dienstverlening: wat betekent dit?

Alles aftoetsen met internationaal relevante verdragen en de EU-richtlijn bestrijding mensenhandel.

Expertisecentrum seksueel geweld

We pleiten voor de oprichting van een Expertisecentrum seksueel geweld waar alle kennis over seksueel geweld op een multidisciplinaire wijze wordt gecentraliseerd en waarop in eerste instantie politiediensten, parketten, rechters en hulpverlening een beroep op kunnen doen. Dit zou een signaal geven dat de maatschappij het wegwerken van seksueel geweld heel belangrijk vindt. Er kan onderzocht worden of dergelijk (interfederaal) expertisecentrum kan ingebed worden in het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen vermits daar ook al de coördinatie ligt van de Zorgcentra na seksueel geweld.

Onder de vleugels van het Expertisecentrum kunnen relevante problematieken aan bod komen. Bij wijze van voorbeeld: wetenschappelijk gevalideerde risicotaxatie instrumenten voor gebruik door de betrokken actoren met intervisie en supervisie; vormingen voor politie, magistratuur, juristen uitwerken samen met deze actoren en vanuit een genderperspectief.